

УДК 342.9

Михайло Орда

кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-0374-3881>

Сергій Горбачевський

кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-8890-1580>

Олег Кітура

Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-6950-4803>

Лариса Левицька

Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-6575-9964>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/366-379

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ НАУКИ: СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено питання нормативно-правового забезпечення воєнної науки, розглянуто його сучасний стан та напрями подальшого вдосконалення, гармонізовані із сучасними підходами у державах – членах НАТО.

Ключові слова: *нормативно-правове забезпечення; воєнна наука; оборонне планування; цифровізація; система наукової і науково-технічної діяльності; освітня діяльність; наукова діяльність; вищий військовий навчальний заклад; наукова установа.*

Постановка проблеми.

Збройна агресія російської федерації проти України стала довгостроковим чинником, який вплинув на всі сфери життєдіяльності нашої країни. Дії росії продовж останніх років призвели до різкої деформації системи глобальної та регіональної безпеки, а також фактично зруйнували діючу систему міжнародного безпекового права. Разом з тим, ми отримали гіркий, але безцінний досвід організації в найкоротші терміни відсічі більш потужній країні-агресору, яка використовує чисельну “п’яту колону”, задалегідь розгорнуту агентурну мережу намагається втягнути Україну у довготривалу війну. Врахування набутого досвіду потребує певної трансформації всіх складових сектору безпеки і оборони, а перш за все – удосконалення системи військової освіти та науки.

Стратегія національної безпеки України визначає одним з напрямків зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави створення сприятливих умов для розвитку науки, забезпечення розбудови науково-дослідницької інфраструктури, а також ефективну взаємодію вчених із державним і приватним сектором, стимулювання інновацій та запровадження новітніх технологій, зокрема у сферах безпеки та оборони [1].

На підставі Указу Президента України № 473/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 вересня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” Міністерством оборони організовано роботу щодо досягнення перспективної моделі сил оборони, набуття визначених оборонних спроможностей, яке здійснюватиметься з урахуванням актуальних та потенційних воєнно-політичних загроз і викликів та ресурсних можливостей шляхом імплементації стратегічних цілей розвитку сил оборони, сформульованих на основі визначених у Стратегії воєнної безпеки України цілей, пріоритетів і основних завдань реалізації державної політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва та основних напрямів реалізації воєнної політики України [2,3].

Однією з стратегічних цілей розвитку сил оборони є: професійний та вмотивований особовий склад сил оборони, підготовлений військовий резерв, що підтримуються за рахунок ефективних прозорих систем кадрового менеджменту, військової освіти і науки, охорони здоров'я і соціального захисту.

В Указі Президента України “Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” зазначено, що “сучасна філософія освіти, оновлена стратегія її реформування вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого та послідовного запровадження передових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності у сфері освіти”[4].

Нормативно-правове забезпечення воєнної науки потребує впровадження у діяльність органів управління, ВВНЗ, ВНП ЗВО, наукових установ положень останніх концептуальних державних документів та програм з питань оборонного планування та цифровізації наукової діяльності, врахування кращих практик і підходів держав–членів НАТО та власного досвіду ведення бойових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні роботи з досліджень проблеми нормативно-правового забезпечення досліджень були виконані Горбуліним В. П., Маліцьким Б. А., Мех О.А. та українськими вченими з Державної установи “Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України”[5-7]. Вагомий внесок в трансформацію системи воєнно-наукових досліджень Міністерства оборони України зробили видатні воєнні вчені Руснак І.С., Телелим В.М., Щипанський П.В. та Мірненко В.І.

Мета статті - дослідження існуючих нормативно-правових актів з питань трансформації складових наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України під час дії воєнного стану та врахування кращих практик та підходів держав–членів НАТО.

Методи дослідження – аналіз нормативно-правових актів, системний аналіз, методи порівняння та аналогії, узагальнення й систематизації теоретичних знань; а також методи абстрагування, формалізації та ідеалізації.

Виклад основного матеріалу.

Пріоритети Стратегії воєнної безпеки України будуть реалізовані шляхом виконання таких завдань:

забезпечення формування та реалізації ефективної державної політики у війсьній сфері, у сфері оборони і військового будівництва, імплементації поєднаних єдиними цілями, пріоритетами та завданнями Стратегії, Стратегічного оборонного бюлетеня України, програм і планів діяльності Кабінету Міністрів України, взаємоузгоджених з іншими документами планування у сфері національної безпеки і оборони;

упровадження програмно-проектного управління оборонними ресурсами з розробленням та своєчасним оновленням комплексу програм і проектів розвитку оборонних спроможностей, планів утримання і розвитку відповідних складових сил оборони, забезпечення виконання державних цільових програм;

удосконалення процесів планування розвитку озброєння, військової та спеціальної техніки з урахуванням усіх етапів життєвого циклу, їх замовлення, проведення досліджень і розроблень, державних випробувань, контролю якості на етапах виробництва та постачання до ЗСУ, інших складових сил оборони;

розвиток системи воєнної науки, спрямованої на вирішення теоретичних і практичних завдань забезпечення всеохоплюючої оборони, розроблення новітніх систем озброєння, військової та спеціальної техніки;

підтримання технічної готовності та модернізація озброєння, військової та спеціальної техніки, оснащення сил оборони високоточними засобами ураження, безпілотними платформами наземного, морського та повітряного базування, космічною технікою військового призначення.

В Уточненому переліку заходів з реалізації Стратегічного оборонного бюлетеня України наведений пункт 2.5.3. Актуалізація наукових досліджень та трансформація системи ННТД з урахуванням принципів і передового досвіду держав – членів НАТО та держав – партнерів НАТО, який включає шість індикативних показників:

уточнені завдання органів управління ННТД;

порядок планування ННТД приведений до нових вимог впровадження системи оборонного планування;

впроваджено нові механізми кадрового забезпечення ННТД;

підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів;

забезпечено участь органів управління ННТД у формуванні та реалізації державної політики за напрямом ННТД;

створення засад розвитку системи ННТД відповідно до перспективних вимог оборони держави[8].

Майбутнє України потребує системного розвитку наукової сфери, її невідкладної модернізації відповідно до кращих європейських та світових зразків, створення дієвого механізму підтримки наукових досліджень та втілення прикладних розробок, що дасть поштовх інноваційним змінам в сфері економіки, безпеки та оборони і розвитку суспільства.

Проривні наукові технології та інновації в сучасному світі є спільними надбаннями авторитетних науково-дослідних і академічних установ та технологічних корпорацій, які неможливо отримати без міжнародної інтелектуальної кооперації.

Для України повноцінна інтеграція вітчизняної науки до європейського та

світового інтелектуального простору є одним із найбільш амбітних та критично важливих завдань підвищення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення національної безпеки та оборони.

Складні військово-політичні умови вимагають пріоритетизації уваги до втілення напрацювань учених у військовій сфері країн-членів НАТО. Організація наукових досліджень у сфері оборони в країнах-членах НАТО побудована таким чином, щоб забезпечити різні процеси, які поліпшують цілісну, інтегровану структуру організації та передбачає декілька специфічних, але пов'язаних між собою функцій, зокрема:

- оцінку майбутнього операційного середовища;
- планування і забезпечення потрібних засобів і можливостей;
- визначення майбутніх загальновійськових концепцій стратегічного рівня;
- розробку, інтеграцію і випробування нових оперативних концепцій, доктрин, організаційних структур, засобів і технологій, а також внесення удосконалень;

- науково-дослідну роботу над майбутніми можливостями і засобами;
- навчання та освіти.

Одним із пріоритетів Стратегії воєнної безпеки України “Воєнна безпека – всеохоплююча оборона” є нарощування спроможностей Збройних Сил України, сил територіальної оборони у їхньому складі, інших складових сил оборони до виконання покладених завдань. Реалізація цього пріоритету досягатиметься, зокрема, завдяки розвитку системи воєнної науки, спрямованої на розв'язання теоретичних і практичних завдань забезпечення всебічної оборони України, розроблення новітніх систем озброєння, військової та спеціальної техніки.

Для регулювання ННТД в системі Міністерства оборони України пропонується покласти такі нормативні принципи:

- принцип єдиного державного управління воєнною наукою, міжвідомчої координації робіт з розвитку військово-технічної науки і концентрації наявних можливостей (зосередження інтелектуальних, фінансових, організаційних та інфраструктурних ресурсів) на підтримку досліджень і розробок в інтересах національної безпеки та окремо створення перспективного озброєння;

- пріоритетність – послідовне зосередження зусиль на військово-технічному забезпеченні першочергових, нових і традиційних завдань будівництва ЗС України;

- адекватна асиметрична протидія високоефективним сучасним і перспективним системам противника з урахуванням їх життєвого циклу;

- збалансованість між покладеними на воєнну науку завданнями і фінансово-економічними можливостями України;

- гнучкість і здатність до корегування планових завдань на розробку і модернізацію зразків озброєння та військової техніки в умовах динамічно мінливих загроз для військової безпеки;

- дотримання міжнародних договорів, законодавства України, діючих нормативно-правових актів;

- програмно-цільове планування розвитку зразків, комплексів і систем

озброєнь, їх раціональна уніфікація і стандартизація;

практична реалізація створених зразків озброєнь на основі забезпечення на підприємствах військово-промислового комплексу України науково-технічного та виробничо-технологічного потенціалу, необхідного для створення перспективного озброєння;

спадковість – розробка нових зразків озброєнь з урахуванням накопиченого досвіду створення озброєння;

військово-економічна ефективність – оптимальна відповідність створюваних озброєнь завданням, структурі і складу ЗС України, інших військових формувань і органів у межах бюджетного фінансування витрат на національну оборону та забезпечення безпеки держави;

системне обґрунтування і цілеспрямоване нарощування науково-технічного потенціалу для створення зразків озброєнь наступних поколінь;

забезпечення адаптивності мобілізаційної бази до змін військово-політичних і економічних умов, у тому числі науково-технічних і виробничо-технологічних можливостей;

відповідність вимогам безпеки і збереження навколишнього середовища в частині забезпечення різних видів безпеки – ядерно-радіаційної, хімічної, біологічної, техногенної, інформаційної та інших;

диверсифікованість – раціональне використання при створенні зразків і продукції подвійного і цивільного призначення науково-технічного потенціалу.

Загальними для системи Міністерства оборони України являються Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України [9]. В зазначених Рекомендаціях надається перелік принципів, у відповідності до яких здійснюється оборонне планування в державі, а також надається визначення терміну Каталог спроможностей [10]. Каталог є документом, у якому визначаються перелік та зміст основних спроможностей. Метою його розробки є запровадження процесу оборонного планування в державі на основі визначених спроможностей. Також, він має бути використаний під час планування ННТД в системі Міністерства оборони України. Крім того, в ньому описуються усі характеристики принципів оборонного планування [11].

Підгрупа спроможностей DG-2.8. “Наукова та науково-технічна діяльність, розвиток воєнної науки” Єдиного переліку (каталогу) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони містить такі спроможності:

DG-2.8.1. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності;

DG-2.8.2. Організація наукової та науково-технічної діяльності;

DG-2.8.3. Дослідження в сфері управління новітніми технологіями. Визначення перспективних (генерування нових) напрямів наукової діяльності в МОУ та ЗСУ;

DG-2.8.4. Проведення фундаментальних та прикладних досліджень;

DG-2.8.5. Наукове та науково-технічне супроводження проектів зі створення та розвитку спроможностей (базових компонентів спроможностей)

МОУ та ЗСУ;

DG-2.8.6. Здійснення наукової та науково-технічної експертизи проєктів, державних програм, наукових та науково-прикладних результатів у сфері оборони.

Це повинно бути враховано у плануванні ННТД в системі Міністерства оборони на основі спроможностей під час аналізу та визначення пріоритетних напрямів розвитку і техніки з врахуванням наявних і потенційних загроз у безпековому середовищі, засад воєнної політики, стратегії розвитку сил безпеки і оборони, розвитку інвестиційного та виробничого потенціалу ОПК та проведення інноваційних наукових досліджень.

Зазначені вище положення мають бути відображені у Положенні про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України [12].

Також, для удосконалення нормативно-правового забезпечення ННТД в системі Міністерства оборони України доцільним є реалізація наступних пропозицій:

а) визначити нормативним актом порядок взаємодії наукових установ, закладів вищої освіти України, підприємств, у тому числі, тих, що віднесені до системи Міністерства оборони України, з країнами-членами НАТО та іншими країнами-партнерами НАТО щодо механізму співпраці (порядку взаємодії) у сфері наукових досліджень з проблем безпеки та оборони;

б) на сайті Міністерства оборони України створити рубрику (або створити окремий інформаційний ресурс) для інформування (умови участі, інформація про дедлайни і відкриті конкурси тощо), висвітлення проєктних пропозицій щодо досліджень, які потребують залучення науковців інших країн-членів НАТО, та проведення попереднього відбору;

в) визначити механізм укладення двосторонніх (багатосторонніх) угод щодо проведення сумісних досліджень (або ознайомлення із результатами і подальше консультування) між науковою установою МОУ(ЗСУ) та військовою або цивільною науково-дослідною установою (центром) національного підпорядкування країн-учасниць Альянсу;

г) визначити механізми фінансування досліджень, які проводяться науковими установами (окремими науковцями) країн-членів НАТО та країн-партнерів в інтересах МОУ(ЗСУ);

д) запровадити систему грантів для підтримки науковців (наукових колективів) МОУ, що проводять дослідження за напрямками новітніх і проривних технологій, які будуть мати визначальний вплив на соціально-економічний розвиток у світі найближчі 20 років, а також на забезпечення національної та колективної безпеки і оборони України;

е) з метою підвищення ефективності організації наукових досліджень, проведення та впровадження їх результатів:

1) розробити дієвий механізм обміну інформацією стосовно наявних наукових досліджень і розробок (проривних технологій) із проблем підвищення обороноздатності та національної безпеки;

2) створити єдиний інформаційний ресурс із результатами наукових

досліджень для здійснення зручного і швидкого пошуку звітів про виконані науково-дослідні роботи (НДР), який був би доступний як співробітникам наукових і дослідницьких організацій, так і чиновникам, що здійснюють перевірку актуальності тієї або іншої роботи;

3) остаточні звіти про НДР після їх приймання надавати в електронному вигляді всім співвиконавцям відповідної науково-дослідної роботи. Це сформує єдине розуміння всіх співвиконавців досліджень щодо поставлених проблем та їх вирішення;

4) поступово запровадити електронний документообіг в процесі виконання, оформлення, представлення та впровадження результатів НДР, які не мають обмежень щодо грифу секретності;

5) для швидкого впровадження результатів досліджень, їх комерціалізації в Україні має бути розроблена крос-урядова стратегія взаємодії бізнесу й науки;

ж) на якість розв'язання наукових завдань суттєво впливає рівень кваліфікації та професійних знань науковців НДУ. У зв'язку зі змінами "Інструкції про порядок заміщення вакантних посад командування (керівного складу), наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів та науково-дослідних установах ЗСУ на конкурсній основі" на посади провідних, старших наукових співробітників назначаються офіцери із військ, які мають відповідний досвід проходження служби в органах військового управління, але не мають досвіду проведення наукових досліджень, що призводить до зниження наукового потенціалу НДУ та якості виконання завдань наукових досліджень. Тому, доцільно перед призначенням на наукові посади кандидатів направляти на відповідні курси;

з) з метою підвищення ефективності наукової праці наукових працівників, стимулювання їх до підвищення власної кваліфікації та забезпечення об'єктивності оцінювання і порівнянності результатів наукової і науково-технічної діяльності доцільно розробити і запровадити методику оцінювання наукової активності. Результати наукової активності можуть бути враховані під час проведення атестації наукових працівників, обрання на посаду за конкурсом, укладення трудового договору з науковими працівниками, заохочення найкращих наукових працівників;

к) потребує подальшого розвитку система підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації (докторів наук та докторів філософії), які надалі визначатимуть вектор напрямку воєнної науки;

л) важливим елементом регулювання наукової і науково-технічної діяльності є система оцінювання ефективності реалізації державної політики у галузі науки, яке здійснюється для визначення рівня виконаних робіт та забезпечення контролю над витраченими коштами.

Переважає більшість вищенаведених пропозицій корелюється із Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. та заходами операційного плану її реалізації [13].

Інтеграція української науки в європейський простір відбувається за 6 основними пріоритетами. Це передбачено проектом Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), який був схвалений під час засідання Колегії Міністерства освіти і науки України [14].

Пріоритетами для євроінтеграції української науки є розвиток:
ефективних національних дослідницьких систем;
оптимальної транснаціональної кооперації та конкуренції;
відкритого ринку праці;
гендерної рівності у дослідженнях;
оптимального обміну та трансферу наукових знань;
міжнародної кооперації.

Процеси інтеграції науки до Європейського освітнього простору (European Education Area), Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area) та Європейського дослідницького простору (European Research Area) характеризуються пріоритетністю цифрової трансформації.

Тому, дослідження питань трансформації системи наукової і науково-технічної діяльності в системі МОУ шляхом цифровізації зумовлена викликами нового інформаційного, глобалізованого суспільства та цифровою трансформацією усіх сфер життя та дозволить здійснювати:

а) розширений доступ користувачів до кращих зразків електронних освітніх та наукових ресурсів і сервісів, розвиток особистості науковців, потенційне отримання максимально можливих результатів застосування ІКТ для досягнення цілей наукових досліджень;

б) розгортання хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища сприятиме: академічній (науково-дослідницькій) мобільності здобувачів військової освіти, наукових та науково – педагогічних працівників, їх рівному доступу до освітніх та наукових систем, забезпеченню якості військової освіти і науки, формуванню ефективної дослідницької інфраструктури МОУ;

в) навчальне та науково-дослідницьке середовище має відповідати певним характеристикам:

доступність та мобільність,
відкритість, цілісність військової освіти і науки,
систематичність, послідовність та структурованість,
інноваційність, інтеграція із хмаро орієнтованими ресурсами,
наочність, функціональність, колективність,
забезпечення проектної діяльності,
надійність, підтримування процесів комунікації,
гнучкість та адаптивність,
індивідуалізація,
повнота інформаційних ресурсів та зручність їх використання;

г) удосконалення підготовки здобувачів військової освіти та підвищення кваліфікації науковців на основі застосування хмарних сервісів, дозволить підвищити у них рівень розвитку цифрової компетентності;

д) уведення окремої навчальної дисципліни (модулів до певних дисциплін) щодо безпосередньої роботи із хмарними технологіями та сервісами

чи оновлення засобів під час викладання дисциплін;

є) застосування хмаро-орієнтованих платформ і сервісів (Google Apps for Education, Microsoft Office 365, SageMathCloud, Amazon Web Services, Microsoft Azure, Xen, WMWare тощо), сервісів для створення комунікації та підтримки зворотного зв'язку (соціальні мережі й месенджери Telegram та інші).

Проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року представляє комплексне стратегічне бачення цифрової трансформації освіти і науки, яке відповідає засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56 [15].

Система військової освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін та відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожним науково-педагогічним (науковим) працівником свого потенціалу. На сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових навичок та володіння новими технологіями. Ця потреба, також, поглиблена наслідками пандемії коронавірусу COVID-19, яка загострила проблему розвитку та опанування технологіями в системі освіти задля забезпечення прав громадян на якісну освіту. Так, набуття цифрових компетентностей стає базовою потребою для кожного, тому українська система освіти має забезпечувати формування цифрових компетентностей здобувачів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників та розвиток цифрової інфраструктури та електронних сервісів у закладах освіти, в цілому. Створення єдиного цифрового середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої та наукової діяльності, що забезпечує простір для комунікації та обміну даними, значно зменшить бюрократичне навантаження системи освіти і науки та спростить управлінські процеси, які відбуваються в них.

Також, питання вдосконалення цього напрямку діяльності запропоновано у проекті Стратегії цифрової трансформації системи підготовки ЗСУ [16].

Сьогодні, на шляху до Європейського наукового простору та необхідності приведення законодавчої бази щодо воєнної науки у відповідність до прийнятих міжнародних стандартів, особливої уваги потребують питання нормативно-правової бази (основних нормативних документів з питань організації наукової і науково-технічної діяльності) в системі Міністерства оборони України, врахування принципів та підходів держав – членів і партнерів НАТО, а також нових викликів – умов воєнного стану в державі.

На цей час залишається ряд нерозв'язаних питань, пов'язаних із державним регулюванням наукової і науково-технічної діяльності та з безпосередньою організацією, плануванням та здійсненням цієї діяльності, в системі Міністерства оборони України, а саме:

відсутність у законодавчій базі, яка регламентує провадження наукової і науково-технічної діяльності, особливостей організації, питань планування, а також здійснення ННТД в умовах особливого періоду (дії воєнного стану);

низький рівень координації в аспектах стратегії та розвитку вітчизняної науки між органами державної влади, суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, бізнесом, громадянським суспільством;

недостатні обсяги фінансування наукової і наукової діяльності та відсутність фінансової автономії суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності у частині використання коштів;

застаріла дослідницька інфраструктура;

брак дієвих механізмів комунікації між наукою, бізнесом та суспільством; падіння престижу науковця в Україні, нівелювання цінності наукової праці, відтік висококваліфікованих кадрів за кордон або в інші сфери діяльності;

відсутність системності дій у напрямку інтеграції вітчизняної науки до дослідницького простору Європи, США та його системного використання;

відсутність єдиного підходу до оцінки ефективності використання бюджетних коштів, недостатня частка конкурсного фінансування;

низький рівень використання іноземних мов при підготовці наукових кадрів та у процесі розроблення наукових праць, наукових продукту (продукції), і як наслідок, ізолюваність української науки, низький рівень міжнародної наукової комунікації, незадовільна поширеність результатів наукового пошуку українських вчених закордоном, проблеми з доступом до міжнародних наукометричних баз даних (бібліографічних баз).

Також, до проблемних питань нормативно-правового забезпечення, які пов'язані з безпосередньою організацією та здійсненням наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України слід віднести:

питання щодо планування ННТД, яке є основою організації наукової діяльності в системі Міністерства оборони України в аспекті необхідності змін до підходів планування ННТД в системі Міністерства оборони України відповідно до процедур оборонного планування на основі спроможностей;

питання стосовно застосування сучасних підходів та інструментів організації ННТД в системі Міністерства оборони України та Збройних Силах України в аспекті зміни в системі управління зазначеною діяльністю за прикладом тих інструментів та підходів, які на сьогодні використовуються в державах-членах і партнерах НАТО;

питання щодо особливостей організації наукової і науково-технічної діяльності в умовах особливого періоду та дії правового режиму воєнного стану в державі;

питання щодо визначення головних наукових установ в Україні за воєнно-науковою (науково-технічною) проблемою, завданням, проектом або розробкою воєнно-наукової продукції, тощо;

питання щодо формування та реалізації національних, державних, галузевих, міжгалузевих, інноваційних воєнно-наукових та науково-технічних програм і проектів державного значення у сфері оборони держави;

питання щодо військово-технічного співробітництва з іншими державами на підставі міжнародних договорів України в порядку і на умовах, визначених законодавством України [17-21].

За результатами аналізу набутого досвіду та особливостей підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у ВВНЗ та НУ Міністерства оборони України, як складової кадрового забезпечення ННТД в умовах особливого періоду та дії правового режиму воєнного стану в державі,

набуває подальшого розвитку функціонування ад'юнктури та докторантури. Нещодавно прийняті керівні документи з питань підготовки здобувачів вищої освіти (доктора філософії) та наукового ступеня доктора наук потребують подальшої імплементації у діяльність ВВНЗ, ВНП ЗВО, НУ системи Міністерства оборони України [22, 23].

У відповідності до Законів України “Про оборону України” та “Про національну безпеку України” запроваджено централізоване управління розробками для потреб оборони, спрямоване на набуття спроможностей щодо інтеграції оборони, науки та промисловості направленої на результат, мотивації та залучення всіх наявних вітчизняних спроможностей до задоволення потреб оборони [24, 25]. З цією метою особливої уваги потребує нормативне забезпечення таких напрямів діяльності:

залучення освітньої науки до виконання досліджень направлених на виконання практичних завдань оборони;

забезпечення інтеграції фундаментальної науки (в першу чергу інститути НАН України та Міносвіти) і оборонної промисловості різних форм власності на замовлення (координацією) Міноборони;

розширення діяльності у міжнародному дослідницькому просторі на правах повноцінного члена, (закордонні наукові установи, міжнародні організації для проведення спільних досліджень та обміну досвідом (знаннями);

налагодження співпраці з вітчизняною інноваційною інфраструктурою (інноваційні центри, бізнес-інкубатори і кластери, наукові і технологічні парки, стартапи, венчурні підприємства і фонди тощо).

Таким чином, за результатами проведеного аналізу, подальший розвиток воєнної науки потребує:

актуалізації наукових досліджень та трансформації системи ННТД у воєнній сфері з урахуванням принципів і стандартів НАТО та врахування власного досвіду ведення бойових дій;

приведення структур, завдань, напрямків наукових досліджень у системі Міністерства оборони України до потреб реформованих систем державного і військового управління та завдань з виконання наукових(науково-технічних робіт);

розвитку науково-виробничої та лабораторно-випробувальної бази наукових установ відповідно до сучасних вимог.

Висновки.

В статті здійснено аналіз лише окремих змін та доповнень до законодавства у сфері воєнної науки. Трансформаційні процеси в системі ННТД мають бути спрямованими на подальше вдосконалення законодавчої бази щодо ефективного функціонування всіх складових ННТД. Це вимагає критичного осмислення досягнутого, зосередження зусиль та ресурсів на впровадження в систему ННТД кращих практик держав-членів НАТО.

Напрями подальших досліджень Напрямом подальших досліджень автори вважають аналіз кращих практик країн НАТО та впровадження їх в діяльність ВВНЗ, ВНП ЗВО, НУ системи Міністерства оборони України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України “Про рішення РНБО України від 14.09.2020 № 392/2020 “Про Стратегію національної безпеки України”.
2. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.03.2021 № 121/2021 “ Про Стратегію воєнної безпеки України”.
3. Указ Президента України “Про рішення РНБО України від 20 серпня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”.
4. Указ Президента України “Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” (від 30 вересня 2019 р. № 722/2019).
5. Горбулін В. П. Передмова до книги Т. Т. Ковальчука «Економіка на безпеку і політика: із досвіду професійного аналітика». – К.: Т-во «Знання», 2004. – 638 с.
6. Маліцький Б.А. “Наука, технології, інновації та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти” – Макаров: КЖТ «Софія», 2014. – 58 с.
7. Мех О.А. “Синхронізація системи нормативно-правового забезпечення наукової сфери України: проблеми і перспективи” – К.: Вісник НАН № 7, 2019. – 64-75 с.
8. Уточнений перелік заходів з реалізації Стратегічного оборонного бюлетеня України.
9. Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в МОУ та ЗСУ (від 13.06.2017 № 5789/з/3), ДВПСП та МС МОУ. Київ, 2017.
10. Єдиний перелік (каталог) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони, 2021.
11. Романюк І.М. Ретроспектива розвитку системи стратегічного (оборонного) планування в Збройних Силах України ЗНП ВІТІ №1-2018 с.100-109.
12. Наказ МОУ від 27.07.2016 № 385 “Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України”.
13. Розпорядження КМУ від 23.02.2022 № 286-р. “Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки”.
14. Наказ МОНУ від 10.02.2021 р. № 167 “Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору”.
15. Проект Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, 2021.
16. Проект Стратегії цифрової трансформації системи підготовки ЗСУ, 2023.
17. Матеріали круглого столу від 21.06.2021 “Обговорення структури та змісту Зведеного річного (перспективного) плану в системі МОУ на 2022-й рік і звіту щодо їх виконання з урахуванням заходів трансформації системи об’єднаного керівництва силами оборони та військового управління у ЗСУ”.
18. Рішення секції ВНР МОУ за воєнно-науковою проблематикою від 21.12.2021 щодо необхідності зміни підходів до планування ННТД в системі МОУ, відповідно до процедур оборонного планування на основі спроможностей.
19. Результати аналізу управління ННТД в системі МОУ в умовах правового режиму воєнного стану в державі, проведеного фахівцями ГШ ЗСУ, 10.09.2022.
20. Аналітичні документи установчої наради в ДВОН МОУ від 26.09.2022 з питань змін підходів до планування ННТД в системі МОУ відповідно до процедур оборонного планування на основі спроможностей.
21. Аналітичні матеріали щодо аналізу організації підготовки фахівців у ВВНЗ та ВВП ЗВО в особливий період.
22. Наказ МОУ від 09.12.2022 № 424 “Особливості підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та наукового ступеня доктора наук у ВВНЗ, ВВП ЗВО, НУ системи Міністерства оборони України”.
23. Постанова КМУ від 19.05.2023 № 502 “Про внесення змін до деяких постанов КМУ з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів”.
24. Закон України “Про національну безпеку України”; від 21.07.2018 № 2469-VIII (зі змінами).
25. Закон України “Про оборону України”; від 6.12.1991 № 1933-XII (зі змінами).

REFERENCES

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro rishennya RNBO Ukrainy vid 14.09.2020 № 392/2020 “Pro Stratehiyu natsionalnoyi bezpeky Ukrainy”.

2. Ukaz Prezidenta Ukrainy "Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25.03.2021 № 121/2021 " Pro Stratehiyu voyennoyi bezpeky Ukrainy".
3. Ukaz Prezidenta Ukrainy "Pro rishennya RNBO Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku "Pro Stratehichnyy oboronnyy byuletyn Ukrainy".
4. Ukaz Prezidenta Ukrainy "Pro tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku" (vid 30 veresnya 2019 r. № 722/2019).
5. Horbulin V. P. Peredmova do knyhy T. T. Kovalchuka «Ekonomich na bezpeka i polityka: iz dosvidu profesiynoho analityka». – K.: T-vo «Znannya», 2004. – 638 s.
6. Malitskyi B.A. "Nauka, tekhnolohiyi, innovatsiyi ta natsionalna bezpeka: teoretychni ta prykladni aspekty" – Makarov: KZHT «Sofyya», 2014. – 58 s.
7. Mekh O.A. "Synkronizatsiya systemy normatyvno-pravovoho zabezpechennya naukovoyi sfery Ukrainy: problemy i perspektyvy" – K.: Visnyk NAN № 7, 2019. – 64-75 s.
8. Utochnenny perelik zakhodiv z realizatsiyi Stratehichnogo oboronnoho byuletynya Ukrainy.
9. Rekomendatsiyi z oboronnoho planuvannya na osnovi spromozhnostey v MOU ta ZSU (vid 13.06.2017 № 5789/z/3), DVPSP ta MS MOU. Kyiv, 2017.
10. Yedyny perelik (kataloh) spromozhnostey Ministerstva oborony Ukrainy, Zbroynykh Syl Ukrainy ta inshykh skladovykh syl oborony, 2021.
11. Romanyuk I.M. Retrospektyva rozvytku systemy stratehichnogo (oboronnoho) planuvannya v Zbroynykh Sylakh Ukrainy ZNP VITI №1-2018 s.100-109.
12. Nakaz MOU vid 27.07.2016 № 385 "Pro zatverdzhennya Polozhenni pro orhanizatsiyu naukovoyi i naukovo-tekhnichnoyi diyalnosti v systemi Ministerstva oborony Ukrainy".
13. Rozporyadzhennya KMU vid 23.02.2022 № 286-r. "Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky".
14. Nakaz MONU vid 10.02.2021 r. № 167 "Pro zatverdzhennya dorozhnoyi karty z intehratsiyi naukovo-innovatsiyanoi systemy Ukrainy do yevropeyskoho doslidnytskoho prostoru".
15. Proyeckt Kontseptsiya tsyfrovoyi transformatsiyi osvity i nauky na period do 2026 roku, 2021.
16. Proyeckt Stratehiyi tsyfrovoyi transformatsiyi systemy pidhotovky ZSU, 2023.
17. Materialy kruhloho stolu vid 21.06.2021 "Obhovorennya struktury ta zmistu Zvedenoho richnogo (perspektyvnoho) planu v systemi MOU na 2022-y rik i zvituv shchodo yikh vykonannya z urakhuvanniam zakhodiv transformatsiyi systemy obyednanoho kerivnytstva sylamy oborony ta viyskovoho upravlinnya u ZSU".
18. Rishennya sektsiyi VNR MOU za voyenno-naukovoyu problematykoyu vid 21.12.2021 shchodo neobkhidnosti zminy pidkhodiv do planuvannya NNTD v systemi MOU, vidpovidno do protsedur oboronnoho planuvannya na osnovi spromozhnostey.
19. Rezultaty analizu upravlinnya NNTD v systemi MOU v umovakh pravovoho rezhymu voyennoho stanu v derzhavi, provedenoho fakhivtsyamy HSH ZSU, 10.09.2022.
20. Analitychni dokumenty ustanovchoyi narady v DVON MOU vid 26.09.2022 z pytan zmin pidkhodiv do planuvannya NNTD v systemi MOU vidpovidno do protsedur oboronnoho planuvannya na osnovi spromozhnostey.
21. Analitychni materialy shchodo analizu orhanizatsiyi pidhotovky fakhivtsiv u VVNZ ta VNP ZVO v osoblyvyi period.
22. Nakaz MOU vid 09.12.2022 № 424 "Osoblyvosti pidhotovky zdobuvachiv vyshchoyi osvity stupenya doktora filosofiyi ta naukovoho stupenya doktora nauk u VVNZ, VNP ZVO, NU systemy Ministerstva oborony Ukrainy".
23. Postanova KMU vid 19.05.2023 № 502 "Pro vnesennya zmin do deyakykh postanov KMU z pytan pidhotovky ta atestatsiyi zdobuvachiv naukovykh stupeniv".
24. Zakon Ukrainy "Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy"; vid 21.07.2018 № 2469-VIII (zi zminamy).
25. Zakon Ukrainy "Pro oboronu Ukrainy"; vid 6.12.1991 № 1933-KHII (zi zminamy).

SUMMARY

Mikhailo Orda,
PhD (technical sciences),
Senior Researcher
National Defence University of Ukraine

Serhiy Gorbachevskiy,
PhD (technical sciences),
Senior Researcher
National Defence University of Ukraine
Oleg Kitura
National Defence University of Ukraine
Larysa Levitska
National Defence University of Ukraine

REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF MILITARY SCIENCE: STATUS AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

The issue of regulatory and legal support of military science has been studied, its current state and directions for further improvement, harmonized with modern approaches in NATO member states, introduction of defense planning and digitalization procedures have been examined.

Introduction. The National Security Strategy of Ukraine defines as one of the directions of the state's foreign and domestic political activities the creation of favorable conditions for the development of science, ensuring the development of scientific and research infrastructure, as well as the effective interaction of scientists with the public and private sectors, the stimulation of innovations and the introduction of the latest technologies, in particular in the fields of security and defense. One of the strategic goals of the development of the defense forces is: professional and motivated personnel of the defense forces, a prepared military reserve, supported by effective and transparent systems of personnel management, military education and science, health care and social protection.

Regulatory and legal support of military science requires the implementation of the provisions of the latest conceptual state documents and programs on issues of defense planning and digitalization of scientific activity into the activities of management bodies, VVNI, VNP ZVO, scientific institutions, taking into account the best practices and approaches of NATO member states and own experience of conducting combat operations actions.

***Purpose.** study of existing legal acts on the transformation of components of scientific and scientific and technical activities in the system of the Ministry of Defense of Ukraine during martial law and taking into account the best practices and approaches of NATO member states.*

***Methods.** analysis of legal acts, system analysis, methods of comparison and analogy, generalization and systematization of theoretical knowledge; and methods of abstraction, formalization, and idealization.*

***Result.** according to the results of the analysis, the further development of military science requires: actualization of scientific research and transformation of the NNTD system in the military sphere, taking into account the principles and standards of NATO and taking into account the own experience of conducting military operations; bringing the structures, tasks, directions of scientific research in the system of the Ministry of Defense of Ukraine to the needs of the reformed systems of state and military administration and tasks for the performance of scientific (scientific and technical works); development of the scientific-production and laboratory-testing base of scientific institutions in accordance with modern requirements.*

***Originality.** The article analyzes only certain changes and additions to legislation in the field of military science. Transformational processes in the NNTD system should be aimed at further improvement of the legislative framework for the effective functioning of all components of the NNTD. This requires a critical understanding of what has been achieved, focusing efforts and resources on implementing the best practices of NATO member states into the NNTD system.*

***Conclusion.** The authors consider the analysis of the best practices of NATO countries and their implementation in the activities of VVNIZ, VNP ZVO, NU system of the Ministry of Defense of Ukraine as a direction of further research.*

***Key words:** regulatory and legal support; military science; defense planning; digitalization; system of scientific and scientific and technical activity; educational activity; scientific activity; higher military educational institution; scientific institution.*